

Владимир Баровић¹
Одсек за медијске студије
Филозофски факултет у Новом Саду
Примљено: 1. 7. 2016.
Прихваћено: 8. 11. 2016.

doi: 10.19090/gff.2016.1.33-46
UDK: 070.422:929 Ribnikar V.
Прегледни научни рад

ЗНАЧАЈ ВЛАДИСЛАВА С. РИБНИКАРА У МЕДИЈСКОМ РАЗВОЈУ И ЈАЧАЊУ ДНЕВНОГ ИНФОРМАТИВНО-ПОЛИТИЧКОГ ЛИСТА "ПОЛИТИКА"

У раду се анализира биографија једног од најзначајнијих представника породице која је основала „Политику” Владислава С. Рибникара. У раду су истражени и публиковани и мање познати детаљи из биографије Владислава С. Рибникара, који је био високо позициониран масон, имао је јаке везе са Комунистичком партијом али и са врхом власти у Краљевини Југославији. Посебно се истражује рад те значајне личности на унапређењу најстаријег листа на Балкану, његово уредничко и новинарско ангажовање. Владислав С. Рибникар је од „Политике” између два светска рата направио најугледнији лист у Југоисточној Европи, који се по квалитету новинарских текстова, дизајну и броју дописника, могао мерити са листовима из европских метропола.

Кључне речи: новинарство, Политика, уредник, Рибникар, информисање, новине.

УВОД

На нашим просторима, можемо са сигурношћу констатовати, штампа је у значајној мери почела да се развија са кашњењем у односу на друге европске земље. „Штампани медији на српском језику каснили су са настанком ‘захваљујући’ сложеним друштвено-историјским процесима, више од два века иза развијених европских земаља” (Баровић, 2012: 114). Штампа на српском језику је оно што је у почетку због историјских околности пропустила, залагањем новинара, уредника, те технолошким напретком, у кратком року успела да надокнади и надомести. Са друге стране треба истаћи да је у журналистичкој традицији позната чињеница да велики медији, који су то по традицији, успеху, утицају и квалитету, углавном постоје и трају у моћним, богатим и великим земљама. Иако мала по величини, утицају и моћи, и наша земља у тој историјско-медијској сфери има лист дугог трајања – „Политику”, али и породицу Рибникар, која је основала и дуги низ година водила најстарије дневне новине на Балкану. Та два појма толико су везана један за други, да ма колико „Политика” мењала власничку структуру, расла или пропадала као новина, она ће увек

¹ barovic@ff.uns.ac.rs

бити синоним за породицу, која је читаоцима подарила лист дугог трајања за који су писала нека од највећих имена наше журналистике.

Новине су сведок, хроничар живљења, невидљиви биограф односа, процеса и стрепњи у прошлост, а „Политика“ је због дугог трајања постигла све то, јер осим кратких периода неизлажења због ратних неприлика, она је била веран бележник пријатних, а још чешће тешких и мрачних тренутака у које је друштво тонуло (Баровић, 2012а: 287). Иако је као прави бард нашег новинарства посматран Владислав–Влада С. Рибникар, вишедеценијски директор „Политике“, немогуће је појаснити и описати његов значај и рад без животописа породичног стабла Рибникара. Та породица је дала лекаре, научнике, писце, политичаре, али је неизбрисиви културолошки траг у нашој историји оставила у области новинарства и развоја медија.

РАЂАЊЕ „ПОЛИТИКЕ“

Рибникари су пореклом словеначка породица која потиче из Крањске, тачније из села Сенично, где је 1840. године рођен Фрања, родоначелник чувене новинарске лозе. По жељи Фрањиног оца, искреног и преданог верника, он је после средње школе похађао теолошке науке у Бечу. Фрања је више желео да лечи људско тело неголи душу и зато је одлучио да студира медицину у Грацу, што је успешно крунисао специјализацијом хирургије у Швајцарској. Млади лекар–хирург, што је у то доба још увек била ретка специјализација, одлучује да се запути у граничну област Хабзбуршке царевине у војну крајину, тачније на Банију. Ту се венчао са Милицом Срњић из Костајнице са којом се 1869. године преселио у престоницу Кнежевине Србије – Београд. Фрања је искрено пригрлио нову отаџбину као своју, што је посведочио добровољним учешћем у санитарској служби за време српско–турских ратова 1876–1878. године, предано ради у унутрашњости земље као лекар, а умире у Београду 1905. године. Он је имао три сина: Владислава рођеног 1871. године, Фрању – Слободана рођеног 1873. и Даворина – Дарка рођеног у време ратне 1878. године. „Рано оставши без жене др Фрања Рибникар је као отац и као лекар, сматрао правом дужношћу да синове одржи у животу и да их здраве доведе до зрелости“ (Ђорђевић, 2004: 60).

Стари Рибникар је тројици синова подарио велику интелигенцију и надареност за науке, а по сведочењу савременика усадио им је љубав према вредностима као што су част, преданост раду и поштење. Најстарији син, који је по патријархалном обрасцу узданица породице, прво добија основно образовање у Јагодини, а затим у Београду 1888. године уписује Велику школу и то Филозофски факултет, смер историјско–филолошки. Још као младић Фрањин син Владислав је показао афинитет према новинама и журналистичком раду.

Већ као средњошколац, био је претплаћен на *Омладину*, напредни радикално–социјалистички часопис за науку, књижевност и

друштвени живот, а као студент, своје прве радове објавио је у *Отаџбини*, месечном књижевном часопису који је у Београду уређивао др Владан Ђорђевић. Нешто касније, радове је објављивао и у мостарској *Зори* (Група аутора, 1992: 341).

Када је 1892. године завршио Велику школу, као талентован студент послат је прво у Француску на Сорбону, а затим је усавршавање и учење језика успешно наставио као државни питомац на Хумболдт универзитету у Немачкој. Владислав је био интелегентан, образован, говорио је течно више светских језика и по повратку у Краљевину Србију, након смене династија у мају 1903. године, одлучује да покрене новине. Још за време студија, увидео је да медијској сцени недостаје лист који ће бити неострашћен партијским борбама и изливима беса, чиме је обиловала остала штампа. Жељи да покрене нови медиј, погодовале су и политичке прилике јер на престо долази Петар Карађорђевић, и у Србији се све више осећа поветарац демократије и права на слободну реч. Рибникар је на западу током студија читао квалитетне листове на француском и немачком језику, а и сам се бавио новинарством, јер био је дописник једног париског листа из престонице Другог рајха. У то време у Србији почетком XX века излази 90 листова, од чега је чак 72 у Београду; то су углавном били месечници и недељници. Почетком 1904. године скупштина Краљевине Србији усваја нови Закон о штампи који је био до тад најлибералнији правни акт у историји српске штампе, што је погодовало развоју нових листова, који ће имати више могућности да пишу на критички начин.

Уз подршку оца Фрање, осталих чланова породице и пријатеља, Владислав Рибникар је први број „Политике“ одштапао 12/25. јануара 1904. године, и тиме је окренуо нову страницу у историји српских медија.

Пријавом поднетом властима и именом новина речено је да ће првенствено бити политичке, а већ у првом тексту да ће бити независне. Позиција листа ближе је појашњена ставом Ота Бизмарка, у чију државничку величину нико није сумњао и чији либерализам нико није хвалио. Задатак независне штампе је да слободно претреса сва јавна питања, без гнева и без пристрасности; да правилном критиком владиног рада потпомаже опозицију; да својом лојалношћу и непристрасношћу штити владу од неоснованих напада опозиције; да подједнаком ревношћу дели ударце и десно и лево од себе (Ђорђевић, 2004: 7).

Имену новог листа кумовао је др Радивој Вукадиновић, који је предложио да се новопокренуте новине једноставно назову „Политика“, што је остало непромењено преко једног века. „Појава *Политике* значила је преломни догађај у српском новинарству. Одмереним начином писања и

разноврсношћу, али и језиком и спољним изгледом, овај лист се издвајао од тадашње штампе” (Група аутора, 1992: 75). Оно што је издвајало „Политику” Владислава Ф. Рибникара од других медија који су излазили у Србији у предратно време (мисли се на Први светски рат), пре свега је избалансиран осећај за политичка и друштвена питања, као и неподилажење најнижим укусима публике. „Политика” је у односу на остале штампане медије, посебно дневне листове, који се баве жестоким страначким расправама, задржала релативно умерен став, који се базирао макар на привидној неутралности. То јој се од првих дана вишеструко исплатило, зато што је код читалаца словила за објективан лист, неоптерећен тешким бременом прошлости и „реповима” промене политичке орјентације.

Оно што је „Политику” на самом рођењу карактерисало, јесу зналачки подељене рубрике, јасан и прецизан новинарски језик, жанровска разноврсност и препознатљив графички дизајн, урађен по угледу на велике листове, који су у оно доба излазили на западу. То је лист који је први у Србији имао рубрику из спорта, а показао је интересовање за женски део читалачке публике.

Политика је излазила сваког радног дана у подне, недељом и празницима ујутро, како би читаоци добијали најсвежије информације. Визионарски схватајући предности нових техничких помагала, од самих почетака, њени новинари користе телеграфе, стичући огромну предност у односу на друге редакције које су чекале стране новине, како би њиховим превођењем сазнали шта је актуелно. За неколико година успела је да постане најугледнији и најчитанији српски лист. Сем тога, *Политика* је позитивно деловала и на осталу штампу, која је била *принуђена да бар мало више пажње посвети свом стилу и језику* (Бјелица, Јевтовић, 2006: 307–308).

Лист је напредовао захваљујући окупљању угледних сарадника из света културе, науке, уметности и просвете. У редакцији су стасавали многи млади журналисти, који ће касније постати елита међуратног југословенског новинарства. У листу је оснивачу Владиславу помогао млађи брат Дарко, који је у почетку радио као сарадник а затим је постао уредник. Први светски рат био је трагичан за читаву земљу и народ, али и за породицу Рибникар, јер у размаку од два дана, на почетку рата 1914. године, као резервни официри српске војске гину Дарко и Владислав. Био је то велики ударац за ондашње новинарство, али и за „Политику”, која је престала да излази крајем септембра 1915. године када Централне силе окупирају Србију. Први број поново покренутог листа излази доста времена након ослобођења и уједињења, тек првог септембра 1919. године.

НОВИНАРСТВО КАО ДУЖНОСТ

Владислав С. Рибникар рођен је 15. јуна 1900. године, име је добио по стрицу који је тада студирао у иностранству и који је маштао да покрене своје новине. Желео је да буде уметник, архитекта, али Владиславу је судбина наменила сасвим другу улогу. Човек помало повучен, одмерен, интелигентан, имао је занимљив животни пут, пун искушења, личне патње и страхова, али и изненадних успеха и сјајних успона. Владислав је, ако анализирамо његову биографију, по много чему занимљива личност; као буржуј и потомак богате породице имао је од младости симпатија за левицу, као власник „Политике” и великог имања у Београду, био је потпредседник партизанске владе која је обећавала једнакост и бескласно друштво, као високо котиран масон пришао је комунистима који нису признавали било какву припадност осим партијске.

Након ослобођења и уједињења било је тешко поново покренути лист у земљи која је била разорена ратом и погођена бедом, али је у том науму велики допринос дала Милица – Милка Рибникар, удовица оснивача „Политике”. Након рата она је продавала продишни накит да би „Политика” поново изашла пред читаоце. Једини преживели брат, Слободан, постао је нови директор листа, који је водио иако је по струци био лекар. Он је био предузимљив човек који је успео да листу врати углед и предратну репутацију:

Подигли су зајам код Привилеговане хипотекарне банке и 24. марта 1921. поставили камен темељац на плацу у Поенкаревој улици 33 (садашња Македонска 33), где је раније била у рату срушена амбасада Краљевине Италије. Петоспратна зграда завршена је до краја новембра и усељена у децембру 1921. године. Три спрата су заузимали станови власника, а приземље и први спрат штампарија и редакција. Ротациона машина је заменила флаш. Први број из нове зграде изашао је 25. јануара 1922. на повећаном броју страна (Ђорђевић, 2004: 213).

Слободан Рибникар је умро 1924. године и место директора преузео је његов најстарији син Владислав. Он је желео да се бави уметношћу, јер прво је у Паризу студирао сликарство, а затим је по очевој жељи уписао архитектуру. Владислав је испунио очеву жељу, на Сорбони је завршио архитектуру и желео је да се по завршетку студија окуша у уметности градње, али га је живот бацио у новинарске воде.

Владислав се први пут оженио пијанисткињом Станом Ђурић са којом је имао троје деце, а у другом браку са списатељицом Јаром рођеном Хајек, добио је сина Даворина – Дарка и ћерку Владиславу. Рибникар се Јаром оженио 1936. године, а по њеном сведочењу запросио је на сасвим старомодан начин.

Влада ме није питао да ли хоћу да му будем жена. Послао је мог оца да ме пита. „Јесмо ли у средњем веку?“, рекла сам тати. Сачувао је свој мир. Знала сам да је Влада светски човек. Школован у Паризу, завршио као архитект Сорбону, постао директор „Политике“ са својих двадесет и четири године јер му отац умро; тако, по сили породице је постао новинар, а хтео је да буде сликар, после архитект. Ко би то од њега очекивао! Да пита девојчиног оца (Ј. Рибникар, 1986: 221).

АРХИТЕКТА – МАЈСТОР СЛОБОДНИХ ЗИДАРА

Владислав је био структурална личност, човек широких погледа, космополита, иако срдачан према колегама и пријатељима, био је доста затворене природе. Та карактерна особина Рибникару ће доста помоћи у ратно време, када је живео на самој ивици, али и након Другог светског рата у време чистки, када се отвореност плаћала картом у једном правцу до Голог отока. По сведочењу савременика волео је коње, када му обавезе дозволе одлазио би на Цареву ћуприју да гледа трке, и добро је играо шах и карте, посебно бриџ. На саблазан антикомунистички орјентисаних југословенских власти, посећује Москву 1927. године где држи предавање о Југославији. У Москви се Рибникар оженио једном руском лепотицом, та веза је била кратког века, али је тамо ступио у контакт са руководством југословенских комуниста у егзилу. Та тајна веза са КПЈ пратиће Рибникара и касније, јер ће његова кућа постати конспиративни центар водећих партијских кадрова и илегалца.

Тешко је дати експлицитан одговор на питање о Рибникаревом чланству у масонерији, али постоје докази да је био високо котиран члан београдске ложе, и да је имао значајну улогу у југословенској масонерији, која је у међуратном периоду имала уплива на разна подручја друштвеног живота: од политике до културе. О томе имамо сведочанство и из масонских извора тј. литературе масонске провенијенције, о чему Ненезић пише:

Већ је међу већницима Првог заседања АВНОЈ-а било некадашњих слободних зидара, који су још у доратно доба сарађивали са КПЈ (др Иван Рибар, др Симо Милошевић), а њихов број се повећао на Другом заседању АВНОЈ-а (уз Рибара били су то Владислав Рибникар (истакао В. Б.), Љубо Леонтић, др Анте Мандић, др Антон Кржишник) (Ненезић, 1999: 31).

Занимљиво је да су Рибникара за време рата нацисти ухапсили и да га је из затвора Гестапоа спасио немачки масон Вајнман преко мистериозног Швајцарца, тако да се може закључити да је сачувао главу захваљујући масонским везама. Након Рибникареве смрти, од његове удовице Јаре један старији члан ложе, тражио је и добио, беле мајсторске рукавице које се

користе у тајним масонским ритуалима, о чему је она директно сведочила у својим мемоарима:

Много година касније сам се запитала шта ли су значиле те рукавице. Да није Влада припадао некој групи људи којима су беле рукавице некакав симбол. И сетила сам се чудног Швајцарца. Сетила сам се и доктора Вајнмана. Да није и он, пре рата био повезан са неким тајним међународним везама са непознатим људима? Не знам ништа о масонима, да ли су постојали у мојој близини? То би било некакво објашњење појаве Швајцарца и његовог непоколебљивог става да одем што пре код Вајнмана и да само он може Владу да извуче (Ј. Рибникар, 1986: 154).

Владислав Рибникар је у својој богатој кући на коју није пала сумња полиције, пре Другог светског рата често окупљао високе партијске руководиоце, а код њега су боравили Тито, Кардељ, Иво Лола Рибар, Ђилас, Ранковић и друге вође комуниста. У његовој кући у Београду 4. јула 1941. године, одржано је саветовање највиших руководиоца комунистичке партије, на ком је донета одлука да се подигне устанак у Србији. Владислав је са женом за време саветовања држао стражу да не наиђе тајна полиција, а његова илегална делатност није остала непримећена од немачких окупацијских власти. Рибникар је због патриотских осећања и сарадње са комунистима у септембру 1941. године ухапшен и спроведен у логор. Пуштен је годину дана касније захваљујући интервенцијама утицајних масона (али и гаранцијама угледних Београђана) али уз обавезу да буде у кућном притвору и да се не бави политичким деловањем.

Рибникар је 1943. године преко илегалних партијских веза изашао из добро чуваног Београда и преко Саве прелази у Срем, на слободну партизанску територију. Има шпекулација да је у партизане побегао на препоруку масона који су били левичарски настројени, али за ту тврдњу о масонској инспирацији за одлазак у оружану борбу нема јасних доказа. Затим је пребачен у Босну где се придружује Врховном штабу партизанских снага, где је одмах по доласку као угледни предатни симпатизер комуниста добио важна задужења. У новоформираној партизанској влади „Националног комитета Југославије”, постао је потпредседник, члан Президијума АВНОЈ-а, као и повереник за информације, што одговара статусу министра информисања. У том периоду као значајна предатна личност, из угледне и богате породице, Рибникар је био више него пожељан доказ да комунистима прилазе не само сиромашни сељаци и пролетери, већ и људи из виших слојева друштва. Зато је Владислав кооптиран у највише органе државе која се изграђивала, а за коју је Титу била потребна сагласност западних савезника, неповерљивих према социјалистичком експериментисању.

У ратном периоду Рибникар је преживео многа искушења, војне операције, окупаторске офанзиве, а остао је уписан и у историји агенцијског новинарства као први директор „Танјуга” – партизанске новинске агенције која ће после рата постати велика медијска кућа. Био је и министар у прелазној влади Тито-Шубашић:

На предлог Председништва АВНОЈ-а, краљевски намесници су 7. марта 1945. године прогласили образовање јединствене владе Тито-Шубашић у којој су четири министра били некадашњи слободни зидари (Шубашић, **Рибникар**, Кржишник и Марушић), док је њен потпредседник такође био слободни зидар (Милан Грол) (Ненезић, 1999: 33).

После ослобођења Рибникар је постао министар у Влади ФНРЈ, а од 1946. године биран је за председника Комитета за културу и уметност, затим је слат у дипломатске мисије, као делегат нове државе у органима Уједињених нација. Иако није био предратни активни члан КПЈ, у њега су имали поверења највиши партијски функционери укључујући Тита, али му није био наклоњен Милован Ђилас, који га је сумњичио због буржоаске прошлости, а Владимир Дедијер је према њему гајио анимозитет, који је био личне природе. Након рата Рибникар је био активан у политици, новинарству, дипломатији, јавном животу а почетком педесетих година његово здравље било је у великој мери нарушено, изгубио је вид на једно око и почео да побољева. Умро је у Београду 1. децембра 1955. године.

НОВИНАРСКИ РАД

Да ли се новинар рађа или се занат може научити, вечно је питање на које тешко има јасног одговора. Владислав Рибникар се родио у новинарској породици, где је несумњиво могао много научити о журналистици од тадашњих најбољих познавалаца тајни новинарског заната. Рибникари су држали „Политику”, у редакцији је могао срести и упознати врхунске новинаре онога доба, а у кућу Рибникара долазили су многи угледни појединци из света уметности, политике, јавног живота, долазила је тадашња друштвена елита.

За Владислава се може рећи да је живот видео пре свега као дужност и обавезу, и зато је након очеве смрти са свега двадесет и четири године, преузео „Политику”, лист који је у ондашњем друштву имао респектабилан углед и утицај. Владислав се показао као способан медијски менаџер јер је од тог листа који је важио за опозициони, начинио једну од најчитанијих новина ондашње државе. „Политикин” утицај је био велики и већ крајем двадесетих година она је најозбиљнији такмац прорезимском „Времену” које на располагању има много већа средства као и изворе из врхова власти.

Као власник листа, Рибникар је показао велику личну али и професионалну храброст када је отишао у Москву 1927. године из које је послао низ занимљивих репортажа, које показују одмереног новинара који на реалан начин слика стање у Совјетској Русији, из које су до тада стизале само најцрње вести, пласиране са јасним идеолошким антикомунистичким тенденцијама. То је Рибникару прибавило респект у новинарским круговима, али је истовремено оцрњен у државним структурама које му пребацују због левичарења. Он је као власник великог листа, морао да пажљиво балансира и да пази да његови лични афинитети не наштете „Политици“. Имао је храбрости да пружи шансу младим људима. Он је значајне извештачке, дописничке чак и уредничке задатке давао младићима од двадесетак година, за које је процењивао да имају талента и знања за озбиљне новинарске подухвате. У многим приликама није се преварио, јер открива имена која ће стасати у „Политици“, а доцније постати значајне личности у нашем новинарству и јавном животу (нпр. дописник из Лондона са 21 годином живота био је Владимир Дедијер). Када је желео да на рафиниран начин да политички тон појединим догађајима, на њих је слао новинаре за које је знао да су његови једномишљеници. „Пре великог рата Дуда Тимотијевић био је у нашој кући готово сваког дана. И сам и са женом. Влада као да не може без њега. Он га је и у Абисинију послао упркос противљењу конзервативног дела ‘Политике’ јер је Дуда био познат као човек леве оријентације“ (Ј. Рибникар, 1986: 220).

Владислав је морао да се како је знао и умео бори против цензуре, нарочито од увођења шестојануарске диктатуре, која није трпела либералније писање, продемократске и левичарске идеје. По увођењу диктатуре измењен је Закон о штампи, којим су забрањени опозициони медији, а листови који су излазили подвргнути су свакодневной цензури за коју је био надлежан Централни прес-биро. Та државна институција диктирала је директорима и главним и одговорним уредницима шта и како новине треба да пишу, шта се може а шта не може унети у садржај. Ишло се дотле да су чак и поздравни телеграми и краљева слика морали бити постављени на одређено место у листу. Као један од најтиражнијих листова у земљи уз „Време“ и „Правду“, „Политика“ је била ревностно праћена од Централног прес-биора, а њен директор Владислав Рибникар посебно је морао pazити на своје професионалне поступке.

Први примерак свеже одштампаног листа Рибникар је морао слати у руке цензора, који је све педантно прегледао, а неретко је Владислав морао мењати и брисати делове насловнице, а понекад чак и целу насловну страну! Као веома савестан директор Влада је увек био на прелому „Политике“, и тај заморни посао обављао је сваки дан, без обзира да ли је био викенд или празник. Осећао је велику одговорност према читаоцима, али и према сарадницима, јер за време његовог управљања листом, за „Политику“ су тридесетих година писала најугледнија пера јавног живота, од политичара

до уметника и научника. Владислав је изузетно ценио и волео Растка Петровића, код њега је на ручак долазио Мирослав Крлежа, и низ других великих писаца, сликара, песника и људи из света уметности и културе. Кућа Рибникара је била стално пуна, доста људи је долазило на седељке, ручкове, вечере, а Владислав је као директор угледног листа и новинар, био у центру друштвених збивања.

СВЕТСКИ ЛИСТ ЗА ДОМАЋЕ ЧИТАОЦЕ

Занимљиво је како је Владислав иако није желео да буде новинар, успео да свој лист подигне на пиједестал најутицајнијег медија у земљи. Рибникар је захваљујући знању страних језика, свакодневно читао француску и немачку штампу, био је у контакту са светским агенцијама и новинским кућама, али је тајна његовог успеха у доследности. Од настанка „Политике“, лист је покушао да задржи висок ниво објективности, негује јасан језик, препознатљив високопрофесионални новинарски стил, али и да се бави разним темама које ће занимати читаоце. Предраг Милојевић чувени новинар „Политике“ пише у својим сећањима о томе како су новинари оцењивали да ли је неки текст разумљив јавности:

У старој *Политици* имали смо чика Дишу, човека из народа па смо га ми звали „Vox populi“, јер је имао необично развијен здрав разум. Што чика Диша каже, знамо да то каже публика. Кад бисмо хтели нешто да пишемо, питали бисмо га: „Чика Дишо, да пишем то и то?“ Обично би говорио: „Пиши, али немој много мудро“. Читалац у новинама не воли велика мудровања. Ја сам се држао тог савета и добро сам пролазио код публике (Милојевић, 1988: 45).

Оно што Владислава чини великим јесте и коректан однос према сарадницима и новинарима, јер он је заиста ценио професију. Иако су остали медији слабо плаћали новинаре, Рибникар је остао упамћен као послодавац који је пристојно и редовно исплаћивао зараде. „Пут у научну каријеру био је тако рећи отворен. Да сам ту остао (асистент на Филозофском факултету у Београду – прим В. Б.), ко зна шта би било од филозофије и од мене! Али, ето, постао сам новинар. Из идеализма? Не. Због плате. Код Бране имао сам хонорар од 350 динара месечно, а прва плата у *Политици* износила је 3.000 динара“ – искрено пише Предраг Милојевић наводећи основни мотив да се од науке и професора Бране Петронијевића окрене журналистици (Милојевић, 1994: 19). Наведени цитат довољно говори о чињеници колико добро је Рибникар плаћао новинаре у односу на друга занимања.

Када је по наредби виших власти, углавном из политичких разлога Рибникар морао да отпусти новинаре, они би добијали пристојне отпремнине, а сарадници су добијали добре хонораре. За посебно драгоцене

вести, извештаје и интервјуе, Владислав је увео посебне премије које је исплаћивао Добрица Кузмић као уредник Дописничке службе и човек који је читав век провео у „Политици”⁸. Владислав је направио јаку дописничку мрежу по свету, при чему је имао: Предрага Милојевића у Берлину, Вука Драговића у Паризу, Симу Францена у Бечу, Цвија Ротмилера у Јерусалиму, у Риму је био Грга Златопер, а занимљив је податак да је „Политикин” дописник из Токија био Бранко Вукелић најближи сарадник чувеног совјетског обавештајца Рихарда Зоргеа (који се и сам представљао као новинар и дописник немачких листова). Интересантна је чињеница да је сарадник „Политике” био и познати британски државник и политичар Лојд Џорџ, који се јављао дописима и ауторским текстовима у том листу.

Рибникар је имао и врсне дописнике из унутрашњости Краљевине СХС/Југославије, који су јављали све важне вести, што је читаоце привлачило и побољшавало продају новина у провинцији.

Међу запаженијим дописницима били су Боривоје Антић и Мирослав Виторовић из Скопља, Ђорђе Бељански и Димитрије Ђорђевић из Новог Сада, Стоиљко Стоиљковић из Ниша, Боривоје Продановић, Душан Лопандић и Васа Јакшић из Загреба, Драгомир Јовичић из Шапца, Албер Коен из Сарајева, Драгољуб Јовановић из Панчева (Ђорђевић, 2004: 217).

Одличан пример, који показује шта значи јака дописничка мрежа из унутрашњости, представља извештај Љубомира Стојовића о италијанском бомбардовању Битоља, који је „Политика” на пет стубаца преко насловне стране објавила 7. новембра 1940. године. Такође је пажње вредан податак да је Рибникар успео да окупи плејаду врских новинара, дописника и повремених сарадника, међу којима се издвајају: Ели Финци, Гојко Бановић, Живојин Балугџић, Пјер Крижанић, Драгомир Лола Димитријевић, Михајло Петровић, Вук Драговић, Живојин Бата Вукадиновић, Владимир Дедијер и многи други.

Владислав је од „Политике”, уз помоћ сарадника и пријатеља направио утицајан лист који је цењен и цитиран. Рибникар је показао спремност да се жртвује у тешким данима априлског слома, када је покушао да оде у Сарајево и одане покрене ратне бројеве „Политике”. Убрзо је увидео да је такав подухват због расула државе немогућ и вратио се у Београд, где је и поред убеђивања из кругова Недићеве управе, одбио да покрене „Политику” док траје окупација земље. За време рата, Немци су одобрили рад Српском новинарском удружењу, као професионалном савезу журналиста, које су чинили новинари из колаборационистичке штампе. За председника је предложен Владислав Рибникар, али је он то категорички одбио, и на то место постављен је Раденко Томић. Рибникар ипак није могао да се извуче са свих јавних дужности и обавеза, тако да је остао уписан као члан тог

друштва, али и као особа која је радила за време окупације, јер како пише Недељковић:

Јован Тановић је потписивао „Обнову”, а Владислав Рибникар „Дом и свет”. Обојица су врло ревносно достављали према потреби податке Удружењу. Рибникар, који је добио „Партизанску споменицу 1941”, отишао је после кућног притвора, где је чекао позив и везу, у партизане октобра 1943. године (Недељковић, 2009: 51).

„Политика” није излазила све до ослобођења Београда, а за време рата Рибникар је постао први директор „Танјуга”, који је основан у Јајцу 5. новембра 1943. године као агенција нове државе. У послератној „Политици” о том догађају Владислав пише:

Требало је учинити да истина већ једном продре у свет. Да би се то постигло, створен је у Јајцу „Танјуг”, који је организовао и коме је душа био Моша Пијаде (Чика Јанко). Почело се са издавањем дневног билтена, који се брзо проширио до те мере да је већ лично на новине.... У прво време те вести нису објављиване у савезничкој штампи, и то ме је, као и друге у „Танјугу”, доводило до беса. Почео сам веровати да нам је труд узалудан, да се наше емисије губе у етру. Али се показало да су вести ипак хватане и читане, макар и у уском кругу званичних и других лица у савезничким земљама... (Рибникар, 1967: 187–188).

У октобру 1944. године „Танјуг” је стигао у Аранђеловац, затим у Београд, али је Рибникар желео да поново покрене „Политику”.

Још за време борби за ослобођење града била је створена једна наоружана група *Политикиних* људи која је чувала преосталу и скривену опрему из штампарије како је непријатељ, приликом повлачења не би уништио... За обнављање *Политике*, осим Владислава Рибникара (који је истовремено био и потпредседник Националног комитета), био је задужен и Првослав Васиљевић, некадашњи дописник *Политике* из Крагујевца, иначе члан Комунистичке партије од 1937. године и борац Прве пролетерске бригаде од 1941. он је постао главни уредник листа. Поред њих двојице у првој групи новинара која се окупила ради припремања првог броја *Политике* били су: Милан Дединац, Вук Драговић, Милорад Панић-Суреп, Добрислав Кузмић, Пјер Крижанић, Богдан Поповић, Радмила Бунушевац, Милан Ђоковић, [...](Група аутора, 1992: 139).

Након рата директор листа поново је постао Владислав Рибникар и то је остао све до смрти, а „Политика” се развијала, након разлаза са Стаљином, поново је слала дописнике у светске метрополе и вратила се на место једног

од најчитанијих југословенских листова.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Рибникар је по ослобођењу имао разне функције, високо се позиционирао у власти нове државе и остао је цењена личност комунистичке Југославије све до смрти. Има међутим и оптужби на рачун његових поступака након рата, које долазе чак и из пера његове супруге Јаре.

Четрдесет и четврте дошла је код мене одмах после ослобођења Београда жена Симе Францена, Јеврејка, молила да се заложим за њеног мужа, плакала и очајавала, „он је то све због мене, да ме спасе, ви ћете га убити”, да ви, то смо били ми, ја, Влада, партизани, имали смо већ своје затворе, били смо ослободиоци па смо одредили људе који ће да суде и створили смо своје затворе. Рекла сам уплашеној жени да су наши судови праведни. Гледала ме, јако раширених, црних очију, гледала ми у уста као да говорим страним, њој неразумљивим језиком. Била сам у униформи, за појасом ратни револвер, а она у обичној изношеној хаљини, помало неуредна и ненегована жена, ипак лепа. Лепа Јеврејка. Увече сам кратко обавестила Владу о тој посети. Касно је дошао кући и био мртав уморан. „Испитаће наши тај случај, не брине”, рекао је. Сутрадан је Сима Францен био мртав (Ј. Рибникар, 1986: 268).

Да ли је по среди била револуционарна ревност или комодитет победника, тешко је судити са вишедеценијске дистанце, али је битно истаћи да када се слика потрет уредника и директора „Политике” Владислава С. Рибникара, треба изнети према максими „*sine ira et studio*” и податке, који се не баве некритичком глорификацијом одређене личност већ је представљају у светлу посматраног времена, друштвеног контекста и историјских чињеница.

На крају рада могуће је констатовати да је Рибникар изузетна појава нашег новинарства зато што је развио лист у стилу светски познатих дневних новина, и што је домаћи читалац из пера дописника добијао информације као и у великим градовима развијених европских земаља. За Владислава Рибникара можемо рећи да је квалитет домаће штампе у новинарском смислу приближио светским стандардима и то је несумњиво огроман допринос који је дао у историји наше журналистике. Његово име биће добар пример како се зналачки ствара јака редакција, како се добро мотивисани новинари профилишу у зналце свог заната. Влада Рибникар је пример како се стварају новине, које су стајале раме уз раме са водећим свестким листовима, и то по дизајну, квалитету али и дописничкој мрежи која је у „Политици” била на завидном нивоу.

Vladimir Barović

IMPORTANCE OF VLADISLAV S. RIBNIKAR AND HIS PART IN MEDIA DEVELOPMENT
AND STRENGTHENING OF A DAILY INFORMATIVE-POLITICAL NEWSPAPER
"POLITIKA"

The paper analyses biography of Vladislav S Ribnikar, one of the most significant representatives of the family who founded paper "Politika". The paper explores and publishes less known details from Vladislav S. Ribnikar's biography, who was a highly positioned freemason, and who had strong connections to the Communist party as well as government superiors in the Kingdom of Yugoslavia. Further research has been done about the work and effort of this significant individual, considering the improvement he brought to the oldest paper on the Balkan territory, and his editorial and journalist duties. Between two world wars Vladislav S. Ribnikar made "Politika" one of the most respectful papers in southeast Europe, which could measure up to European metropolitan papers by the quality of journalistic texts, design and number of correspondents.

Key words: Journalism, Politika, editor, Ribnikar, informative, newspaper.

IZVORI I LITERATURA

- Barović, V. (2012). Istorija tabloida u srpskoj žurnalistici i ličnost Krste Cicvarića. U: Valić-Nedeljković, D. (ured.). *Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene*. 2. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu. 113–121.
- Barović, V. (2012a). Značaj Miroslava Antića za strukturalno razumevanje novijeg perioda u razvoju srpskog novinarstva. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. XXXVII-1. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu. 285–296.
- Bjelica, M.–Jevtović, Z. (2006). *Istorija novinarstva*. Beograd: Megatrend Univerzitet primenjenih nauka.
- Đorđević, Ž. (2004). *Politika – Pogled na epohu – kako je „Politika” videla dvadeseti vek (1904–1941)*. Beograd: Politika.
- Grupa autora (1992). *Dva veka srpskog novinarstva*. Beograd: Institut za novinarstvo.
- Milojević, P. (1988). *Antimemoari – kažem ja sebi*. Beograd: Mladost.
- Milojević, P. (1994). *Sve godine ovog veka*. Beograd: Politika.
- Nedeljković, M. (2009). *Hronika Udruženja novinara Srbije 1941–2006*. Beograd: Udruženje novinara Srbije.
- Ribnikar, J. (1986). *Život i priča*, prva i druga knjiga. Beograd: Prosveta.
- Ribnikar, V. (1967). U Jajcu u jesen 1943. U: *Srpska književnost u sto knjiga – Novinari*. Novi Sad – Beograd: Matica srpska.